

СПІВПРАЦЯ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Інститут вищої освіти НАПН України

Анотація

Аналізується проблематика пошуку оптимального співвідношення взаємодії влади та громадянського суспільства як запоруки проведення успішних модернізаційних перетворень в сучасній Україні. Охарактеризовано вестернізаційний, євроінтеграційний та глобалізаційний дослідницькі дискурси пострадянської модернізації. Визначено їх «сильні» та «слабкі» сторони в українських соціополітичних реаліях.

Ключові слова: влада, громадянське суспільство, модернізація, вестернізація, європеїзація, євроінтеграція, глобалізація.

Abstract

The article investigates the problems of finding the optimal ratio of interaction between the power) and civil society as the basis of successful modernization transformations in modern Ukraine. Presents an analysis of the research discourses modernization: Westernization, European integration and globalization. Attempted to identify «strengths» and «weaknesses» of each of them in Ukrainian socio-political realities.

Keywords: power, state, civil society, modernization, Westernization, Europeanization, European integration, globalization.

Після «Революція гідності» (кінець 2013 – початку 2014 рр.) стало поширеним твердження про те, що в Україні сформувалося ефективне міцне громадянське суспільство, однак так і не сформувалась справжня національна державність. Звісно, таке твердження є переважно публіцистичним, проте навіть на такому рівні публічного дискурсу сформульована одна з найгостріших проблем політичної модернізації України – нагальна необхідність оптимізації і синхронізації діяльності влади і громадянського суспільства, їх інституцій й організацій та ін.

Провали модернізації, які спостерігаються впродовж останніх десятиріч в нашій державі, – це не тільки слабкість державної і політичної влади, але й слабкість громадянського суспільства, яке вже здатне до самоорганізації й самоуправління, але ще не може ефективно контролювати діяльність свого головного партнера і опонента – держави. Як слушно зауважує О. Євтушенко, що «публічна влада й громадянське суспільство взаємозалежні одне від одного в тому плані, що більше розвинута така форма публічної влади, як місцеве самоврядування, тим більше розвинуте громадянське суспільство, в якому державна влада існує на центральному і регіональному рівнях, а місцеве самоврядування – на рівні територіальних громад (села, селища, міста) на (суб)регіональному рівні» [1, с. 434].

Отже, можна стверджувати, що тільки постійна співпраця влади і громадянського суспільства є найважливішою запорукою й умовою успішності здійснення модернізаційних процесів у державі, оновлення й адаптування її до вимог і викликів сьогодення. Тому визначення найоптимальніших моделей партнерства між владою і громадянським суспільством в Україні є надзвичайно актуальним.

Окресленій проблематиці присвячені праці В. Андрущенка, О. Бабкіної, С. Бульбенюк, К. Ващенко, В. Горбатенка, С. Денисюк, О. Євтушенко, В. Корнієнка, С. Латуш, М. Михальченка та ін. Проте особливості взаємодії влади і громадянського суспільства, саме як чинник модернізації сучасної України, залишаються мало дослідженими через динамізм сучасних політичних процесів у нашій державі.

Системні процеси оновлення у пострадянських державах зазвичай відбуваються у вигляді суцільної або вибіркової модернізації, як на найвищому політико-правовому, так і на індивідуальному та побутовому рівнях спостерігається засвоєння універсальних для західної цивілізації стандартів та стилів життя. Результатом цього стає формування колективного соціального

досвіду у представників різних соціальних груп, що часто сприймається на поверхневому, примітивному рівні в якості свідчення демократизації національної політичної системи та становлення громадянського суспільства. Модернізаційні процеси, пов'язані з розгортанням демократизації в Україні, слід розглядати системно, враховуючи розмаїття дослідницьких підходів: «вестерназація», «європеїзація», «глобалізація» [2, с. 32].

Дискурс «вестернізація» у політологічних дослідженнях тривалий час залишався домінуючим через потужний вплив західної цивілізації на розвиток суспільств з «навздогінним» типом модернізації. Адже ціла низка «здобутків» Заходу є безсумнівною для будь-якого неупередженого дослідника. Як зазначає С. Латуш, вестернізація є явищем універсальним за своїм тимчасовим характером і географічним охопленням. Модель технологічного суспільства з усіма його атрибутами – від масового споживання до ліберальної демократії – в принципі легко відтворюється і в силу цього є загальною» [3, с. 51].

Проте на пострадянському просторі в останні кілька років спостерігається феномен архаїзації, «консервації» суспільства як вкрай реакційна відповідь на розгортання вестернізаційних процесів, що починалося з кінця 1980-х років. Отож, є дві крайнощі сприйняття дискурсу вестернізації – або некритичне копіювання, або абсолютне несприйняття. Україна нині відходить від обох названих крайнощів, однак цей процес є досить болісним, а подекуди – й трагічним. Так, відмова від некритичного захоплення усім «західним» в Україні, передусім у середовищі соціально і політично активних громадян й істеблішменту, фактично почала спостерігатися ще в другій половині 2000-х рр. та була пов'язана багато в чому з суспільним розчаруванням у результатах «Помаранчевої революції» 2004 р. Звісно, ті події, які розгортаються впродовж останніх років у Криму і на Сході України, мають цілу низку як внутрішніх, так і зовнішніх причин. Втім, ігнорувати вищезначені чинники було б вкрай помилково і реалізовувати постулати дискурсу «вестернізація» в їх некритичному варіанті є неприйнятним для України [4, с. 392].

Дискурс «європеїзація» в останні декілька років поступово витісняв з суспільної свідомості українців вестернізаційний варіант модернізації. Втім цей дискурс тривалий час сприймався його прихильниками дещо ідеалізовано. Тільки нині спостерігається раціоналізація розуміння європейських перспектив і можливостей України як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. І в цьому процесі саме на представників громадянського суспільства покладається надзвичайно важлива просвітницька місія. До того ж, справжня європеїзація країни може свідомо гальмуватися правлячим класом, який зазвичай прагнув побудувати Європу «для себе», а пересічним громадянам залишити стандарти життя країн «третього світу».

Модернізаційний дискурс «глобалізація», на нашу думку, уявляється більш системним тому, що глобалізація як універсальне поняття вживається «для характеристики інтеграційних та дезінтеграційних процесів планетарного масштабу в різних галузях життя, а також антропогенних змін навколишнього середовища, які мають всезагальний характер, а за змістом стосуються інтересів усього світового співтовариства» [5, с. 90]. Тому така модернізація може призвести до докорінних змін ціннісно-світоглядного характеру у тому чи іншому суспільстві. Адже успішною модернізацією в Україні є якісна трансформація як на всіх рівнях функціонування політичної участі та діяльності, так і на рівні суспільної свідомості, коли буде можливість формувати еліту і громадян нового рівня.

Отже, глобалізаційний дискурс модернізації передбачає зосередження уваги на необхідності не тільки інституційних, процесуальних, виробничих змін, але й ментальних трансформацій суспільної та індивідуальної свідомості. На нашу думку, сучасній Україні для реалізації успішного модернізаційного проекту в короткі терміни варто запозичувати не тільки західний досвід, але й деякі здобутки здійснення системного оновлення держав сходу [6, с. 52].

Таким чином, на шляху переформатування громадянського суспільства в Україні вкрай важливими постають питання про суспільну пам'ять, сьогодення і майбутні перспективи демократичного транзиту, національна специфіка якого обумовлює формування тієї чи іншої моделі партнерства між владою і громадянським суспільством. Адже ступінь вкорінення у масову суспільну свідомість демократичних цінностей та ідеалів, міра розвитку демократичних інституцій, особливості реалізації загальноприйнятих демократичних процедур стають індикаторами, що вказують на стан розвитку громадянського суспільства у тій чи іншій країні. Власне виходячи з соціально-політичних реалій сучасності, варто вести мову про необхідність синхронізації процесів демократизації й становлення громадянського суспільства, важливість формування автономних центрів соціальної і політичної активності громадян, яка має доповнювати діяльність держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Євтушенко О. Н. Державна влада і місцеве самоврядування в політичній системі суспільства [Текст] : монографія / О. Н. Євтушенко. — Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. — 516 с.
2. Бульбенюк С. С. Посткомуністична модернізація України: влада (держава) versus громадянське суспільство [Текст] / С. С. Бульбенюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін [Відп. ред. О.В. Бабкіна]. — Вип. 16. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. — С. 31-34.
3. Latouche S. The Westernization of the World: Significance, Scope and Limits of the Drive Towards Global Uniformity [Text] / S. Latouche. — Cambridge : Polity Press, 1996. — 160 p.
4. Денисюк С. Г. Політичний ризик як чинник трансформації українського суспільства [Текст] / С. Г. Денисюк // Гілея : зб-к наук. праць [гол. ред. В. М. Вашкевич]. — К. : ВІР УАН, 2015. — Вип. 96. — С. 390–394.
5. Співак В. М. Політико-правовий та соціокультурний виміри глобалізації [Текст] : монографія / В. М. Співак. — К. : Логос, 2011. — 416 с.
6. Денисюк С. Г. Актуальні політичні цінності як компоненти політичної культури [Текст] / С. Г. Денисюк // Актуальні проблеми сучасної науки : матеріали десятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 17-19 жовтня 2013 року. — К. : ТК Меганом, 2013. — С. 50–54.

Денисюк Анастасія Валентинівна — студентка групи 44 Пол, факультет політології та права, спеціальність «Політологія», Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, (Київ, Україна), anastacia-zzz@mail.ru

Андрущенко Тетяна Вікторівна — доктор політичних наук, провідний науковий співробітник, Інститут вищої освіти НАПН України, (Київ, Україна), tanya_atv@ukr.net

Denysiuk A. V. — a student of Political science and Law faculty, specialization «Political Science», Dragomanov National Pedagogical University, (Kyiv, Ukraine), anastacia-zzz@mail.ru

Andrushchenko Tetiana V. — Doctor of Political Sciences, leading researcher of Institute of Higher Education of NAES of Ukraine, (Kyiv, Ukraine), tanya_atv@ukr.net